

Ana María Matute

AZ ULISSZESZ POTYAUTASA

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Ana María Matute

AZ ULISSZESZ POTYAUTASA

Fordította
Mester Yvonne

TYPOTEX

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

A mű fordítását a spanyol Kulturális és Sportminisztérium támogatta a Könyvek és Olvasásfejlesztés Főigazgatóságán keresztül.

El polizón del Ulises

© Ana María Matute, 1965 and Heirs of Ana María Matute.

Hungarian translation © Mester Yvonne, 2024

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2024

Engedély nélkül semmilyen formában nem sokszorosítható!

ISBN 978 963 493 294 9

ISSN 2064-2989

A HÁROM KISASSZONY HÁZA

A történet, amelyet elmesélek, egy bizonyos májusi estén kezdődött, a három kisasszony házában. Nagyon régen történt, de igazság szerint mindez megtörténhetett volna akár száz éve, száz év múlva, tegnap vagy éppen ma. Mert ez csak egy fiúcska története, aki egy szép napon felnőtt.

Nos, valamely évben, valamely országban, egy bizonyos májusi este három hangos kopogtatás hallatszott a három kisasszony ajtaján.

A három kisasszonyt Etelvinának, Leocadiának és Manuelitának hívták. Testvérek voltak, egy

gazdag földbirtokos árvái, egyedülállók. Egyikük sem ment férjhez, mert:

EDELVINA lenézte a környékelieket, ugyanakkor soha nem hagyta el a környéket. Betöltötte a negyvenhetedik életévét – épp azon a májusi estén érte el ezt a kort, amikor történetünk elkezdődik. Egyedülálló volt és büszke, és nem volt más szerelme, mint a *Nagy Római Birodalom története* című könyv. A gyönyörű história tizenkét kötetből állt, vörös és arany bőrkötésben díszelgett, és még a három kisasszony dédapjái (szintén gazdag földbirtokos, akárcsak az apja meg az apjának az apja) volt. A történelmi könyv olvasása és tanulmányozása arra készítette Edelvinát, hogy maga is megírja a *Nagy Római Birodalom új történetét*, így hát élete nagy részét olvasással és írással töltötte. És ez csak így ment tovább. Nyolcévesen kezdett el olvasni, és még mindig olvasott. Huszonöt évesen kezdte el írni a saját könyvét, és még mindig dolgozott rajta. Részben ez volt a magyarázata, hogy miután töviről hegyire megismerte a római császárok életét, hőstetteit és nagyszerűségét, a környezetében élő férfiak – akik csak a zöldekhez, a lovakhoz, a takarmányhoz és a vadászathoz értettek – egyáltalán nem érdekelték őt. Sőt, halálosan untatták.

LEOCADIA is a negyvenet taposta már. Ez a kisasszony egyáltalán nem vetette meg a környékbeli férfiakat, és igen homályos elképzelései voltak a római császárokról. Ugyanakkor nagyon romantikus, kifinomult és szentimentális alkat volt. Művészien zongorázott; Rufa, a szakácsnő szerint játéka még a köveket is könnyekre fakasztotta. Tizenöt éves kora óta egy különleges, szőke fürtös, gyengéd férfiről álmodozott, s habár nem vetette meg a környékbeli férfiakat, félt tőlük. Gyűlölte a dohányfüstöt, a vadászatot, a szöges csizmát és a trágár beszédet. Ugyanakkor maga is megfélemlítette a hozzá közeledő legényeket: olyannyira választékos volt a modora, hogy szegények nem bírtak rendesen mozogni előtte; idegesek lettek, felborították a poharat, összetörték a széket, vagy épp ráléptek a macska farkára. Végül aztán úgy elmenekültek, mintha az ördög elől futnának, hogy végre elengedhessék magukat, hangoskodhassanak, és oda hamuzhassanak, ahová kedvük tartja. Ez a kisasszony nagyon jól főzött, pompás süteményeket meg lekvárokat készített, és még arról is gondoskodott, hogy a veteményesben leválasszon egy részt a gyönyörű virágoknak (miután oly sokat rimáncodott Manuelita kisasszonynak, akit csak a hagyma, a karfiol és a paradicsom lát-

ványa örvendeztetett meg). Leocadia kisasszony rózsát, muskátlit, krizantémot, lustakisasszonyt és napraforgót termesztett. Szőke volt, kék szemű, és nagyon büszke a gyönyörű kezére.

És végül:

MANUELITA harminchét éves volt, és olyanira lekötötte a gazdaság adminisztrálása és hasznosítása, a gazdaság vezetése és a gazdaság működtetése (amivel egyik nővére sem törődött), hogy őszintén szólva sem ideje, sem kedve nem volt hozzá, hogy holmi vőlegényeken járjon az esze. Mindennap lóháton járta a földet, s szemmel tartotta a vetést, az aratást, a betakarítást, az öntözést, az értékesítést és a könyvelést. Olyan dolgos és erős volt, akár egy férfi.

Egyszer egy gazdag földbirtokos megkérte a kezét, mire ő azt felelte: „Most nincs időm, majd aratás után válaszolok.” Aztán elmúlt az aratás, a vetés, a cseresznye-, az alma- és a diószüret. Sorra követték egymást a vetések, az aratások meg a betakarítások, és amikor egy nap a nővére emlékeztette Manuelitát, hogy választ kellene adnia udvarlójának, kiderült, hogy az rég megunta a várakozást, megnősült, sőt már van három gyereke. Ettől mintha Manuelita kisasszony megkönnyebbült volna, és így szólt:

– Igazság szerint a sok dolog közepette egy ilyen lagzival csak az időmet vesztegettem volna.

Így hát, mint mondtam, egyik kisasszony sem ment férjhez. Ettől függetlenül felettébb békésen és boldogan éltek a nagy házban; a rétek, a nyárfaliget, a zöldségeskert, a szőlős és a gyönyörű, nagy földek közepette. Egy szépséges, mély vizű, zöld folyó vette körül a birtokot, amelyet öreg nyárfák és tölgyek szegélyeztek. És azon túl, a hegyek szoknyáján terpeszkedett a titokzatos erdő.

Így köszöntött be az a májusi este, amelyen történetünk kezdődik. Kilenc óra felé járt, és a három hölgy vacsorázni készült az étkező nagy kerek asztalánál. Épp a szalvétákat hajtogatták, amikor három hangos kopogás hallatszott az ajtó felől. Az ég már mályvaszínben játszott, és egy nagy csillag fényeskedett rajta.

– Ki lehet az ilyenkor? – kérdezte Manuelita.

Etelvina és Leocadia összenéztek, és bólintottak. Juana, a szolgálólány kendőt vetett a vállára, és elment a viharlámpásért. Ekkorra már bezárták és bereteszték a ház valamennyi ajtaját, nagy lakatok lógtak rajtuk. Juana szólt Jerikónak, a mindenes fiúnak, hogy segítsen neki kinyitni az ajtót. A kisasszonyok vacsora előtt minden este a nagyapa rozsdás sörétes puskájával és

a viharlámpással járták végig a házat és csukták be az ajtókat meg az ablakokat. Ősrégi szokás volt ez, amelyet még az apjuktól, a nagyapjuktól és a dédapjuktól örököltek, és „tolvajvadászat” volt a neve. Bár amennyire tudták, még soha nem fogott senki egyet sem. Mindeközben a nappaliban, a nagy kanapé felett az Apa, a Nagyapa és a Dédapa portréi mosolyogtak a kackiás bajuszuk alatt.

Jerikó elment a kulcsokért, majd elhúzta a nagy reteszt. Amikor Juana kinyitotta az ajtót, csak a szellő, a májusillat és a tücsökciripelés hatolt be a házba. Jerikó és Juana csodálkozva néztek egymásra.

– Ki van ott? – kérdezte Jerikó, majd kidugta a fejét, és körülnézett.

A tücskökön kívül azonban senki sem felelt. Abban a pillanatban Juana a földre mutatott: egy nagy fedeles kosár volt ott, olyan, amilyenben a parasztok a kenyeret tárolták.

– Nézd csak! – szólalt meg. – Ezt valaki itt hagyta. Biztos valami ajándék Manuelita kisasszonynak. Tudod, milyen sokan szeretik!

Juana felemelte a kosarat. Elég nehéz volt, és feltételezte, hogy méz, liszt, tojás meg effélék vannak benne.

– Hát – vakarta meg Jerikó a tarkóját –, ez aztán a hálás ember, még fel sem fedte magát.

Juana belépett az étkezőbe a kosárral.

– Ezt maguknak hozták – közölte.

A kisasszonyok azonnal felkapták a fejüket. Ők hárman nagyon különböztek egymástól, mégis volt bennük valami közös: a jó étvágy és a kíváncsiság.

– Lássuk, lássuk!

– Nyisd fel a fedelét!

– Mi lehet ez?

Juana odavitte a kosarat Manuelita kisasszonynak, mert bár ő volt a legfiatalabb, neki volt a legnagyobb tekintélye. Etelvina kisasszony feltette a szemüvegét; Leocadia kisasszony lopva megnyalta az ajkát, mert valami süteményt vagy lekvárt képzelt maga elé; Manuelita kisasszony pedig elmosolyodott, felemelte a kosár fedelét, és:

– Mi ez?!

– Jaj!

– Mit jelentsen ez?

Juana majdnem elejtette a kosarat. Mert se több, se kevesebb, mint egy gyerek lapult benne! Egy duci baba, aki szopta az ujját, és egy öreg, színes takaróba bugyolálva szunyókált. Nem lehetett több egy hónaposnál.

Rufa, aki mindig nyitott füllel járt, és Jerikó, aki még az ajtóban állt, egy szökkenéssel odabent termettek.

– Ah! Ó! – mondogatták, nem túl eredeti módon. Majd jó ideig csak sipítoztak és rikoltoztak. Aztán mégiscsak kivették a gyereket a kosárból, kézről kézre adogatták, nézegették, puszilgatták; végül Manuelita kisasszony elküldte Jerikót Dédnagypapa puskájával, hogy kutassa át a környéket, hátha talál valami nyomot. Rufa tejet forralt, és egy üvegből meg egy alaposan kifertőtlenített gumiujjból cumisüveget készített. Juana feltépett egy vásznat, hogy gyorsan legyártson néhány pelenkát; ugyanis csak egy öreg, színes takarót adtak a kisfiúval, mint amelyet a csavargók és a cigányok használnak. A gyerek szemmel láthatóan nyugodt volt, és továbbra is aludt. Ellenben a három kisasszony egymás karjából rángatta ki őt.

Jerikó három hosszú óra után tért vissza, fáradtan és éhesen, merthogy közben nem vacsorázott.

– Semmi. Senki – mondta, mert szűkszavú volt, ám annál világosabban beszélt.

Majd megevett egy fél cipót, s kitunkolta vele a tükrötojásos tányért. Aztán lefeküdt aludni; a beszéd sokkal jobban fárasztotta, mint a gyaloglás.

Igazság szerint azonban a hírek senkit sem szomorítottak el. Inkább úgy tűnt, hogy mindhárom kisasszonyt örömmel töltötte el a helyzet.

– Nos – mondta Etelvina –, menjünk aludni! Ma este már semmit sem tehetünk. Holnap majd utánajárunk a dolognak.

Vitatkoztak, kinek a szobájába kerüljön a gyerekek. Sorsot vetettek, és Etelvinára esett a választás.

Egy óra múlva a kisfiú felébredt, körülnézett, kinyitotta a száját, majd szörnyű óbégatást és az elégedetlenség mindenféle jelét küldözte a levegőbe. Szegény Etelvina kisasszony némi hiábavaló piruettezést követően nővére, Leocadia szobájába vitte a gyereket.

Leocadia elégedetten és boldogan fogadta az apróságot. Ringatni kezdte, és az egyik kedvenc dallamát dúdolta neki, mire a gyerek – miután döbbséggel tekintett rá – lehunyta a szemét, és elaludt.

Egy óra múlva a kisfiú éktelen sírása feletti tehetetlenségében Leocadia kisasszony kénytelen volt átvinni őt Manuelita szobájába.

Ő is ringatta, tutujgatta a babát, s közben lovacskázott vele – lépegettek, ügettek és vágattak. A csöppséget kissé meglepték a furcsa lovasgyakorlatok, mindenesetre abbahagyta a sírást, és

elégedetten elmosolyodott. Ám amint szegény kisasszony abbahagyta az ügetést, vágózást és a többi, újra sírva fakadt, és világgá kürtölte az elégedetlenségét. Így amikor egy óra elteltével szegény Manuelita kisasszony nagyszerű eredménnyel megnyerte a nagy derbit, ájultan rogyott a fotelbe, és kétségbeesetten szólította a nővéreit.

A nap immár magasan járt, amikor a kisfiú egyszer csak félrebillentette a fejét, bekapta az ujját, majd becsukta a szemét. Rózsás és üde volt az arca, akár a szegfű; a három kisasszony pedig sápadtan, karikás szemmel, zilált hajjal és kimerülten bámult egymásra.

– Nos – mondta Manuelita –, aludjunk egy kicsit, aztán később beszélünk a polgármesterrel.

Tizenkettőkor felvették a bársonykabátjukat, a nap ellen pedig szalmakalapot tettek a fejükre. Eközben Jerikó befogott a sárga kerek csészába. Volt ugyan egy régi Fordjuk, amelyet az édesapjuktól örökölték a kisasszonyok, de ott porosodott a fészerben, a szerszámok és a tűzifa közt; csupa pókháló meg szalma volt, és a tyúkók is rendszeresen megtisztelték. Soha nem használták. Jobb szerették a csészát, amelyet a nagy, konyakszín szemű, fonott sörényű Martina kanca húzott.

Manuelita megsuhintotta az ostort, és a nyárfákkal szegélyezett úton elindultak a falu felé.

A polgármester épp a növényeit öntözte, és amikor szóltak neki, hogy a három kisasszony a városháza nagy dísztermében várja őt, futólépésben megkerülte a gyümölcsöskertet, hogy cipőt vegyen és nyakkendőt kössön. Miután rendbe szedte magát, a városháza felé vette az irányt. Leánya, Rosalía fánkot és édes bort hozott, meg egy hosszú, színes rojtos pálcát, hogy elhessegesse a legyeket.

– Különös dolog történt velünk – jelentette be ünnepélyesen Manuelita.

Majd előadták a helyzetet.

A polgármester jó ideig tátott szájjal hallgatott. Igazság szerint nem tudott mit mondani. A kislánya azonban kettőt tapsolt, és felkiáltott:

– A cigányok hagyták itt! Apa, tegnap cigányok mentek végig a folyóparton!

– Milyen cigányok? – kérdezte a polgármester.
– Én nem láttam semmiféle cigányokat.

Mindenkit megkérdeztek. Hamarosan a falu apraja-nagyja a téren tolongott, hogy megvitasák a dolgot. De cigányokat senki sem látott. A polgármester lánya azonban tovább erősködött:

– Akkor is igaz, tegnap délután történt, én pedig láttam őket! A szekereikkel vonultak, és a folyó vizében tükröződtek; még azt is hallottam, ahogy énekelnek. Ez az igazság. És még valamit el kell mondanom. Akár hiszitek, akár nem, egy színes kis textildarabot hagytak maguk után, ami beleakadt a tövisbe, én pedig felvettem.

Felment a kis szobájába, megkereste a dobozkáját, amelyben a folyóból származó kis kerek, kék köveket gyűjtötte, és az ezüst ollót tartotta, amelyet az édesanyjától örökölt; meg a csokoládématricákat, a zöld hajpántot és azt a gyönyörű ceruzát, amit egyszer talált, és aminek az egyik oldala piros, a másik pedig kék volt. És ott lapult egy kis anyagfoszlány is, a szivárvány minden színében pompázva. Fogta, és lerohant vele a lépcsőn.

Amikor a kisasszonyok megpillantották a textildarabot, elsápadtak.

– Édes istenem! Ugyanolyan, mint a takaró, amibe a babánkat bugyolálták!

És ezzel a „babánkkal” el is dőlt a kicsi sorsa. Leocadia kivette táskájából a színes takarót, amibe a gyermeket csavarták, és valóban ugyanolyan volt. A kislány nem hazudott. A cigányok kétségkívül magára hagyták a csöppséget.

– És hová tűnhettek azok a gazemberek? – kérdezte bosszúsan a polgármester.

Nagyon le akarta már venni a cipőjét meg a nyakkendőjét, hogy egyszer s mindenkorra megszabaduljon ettől a zűrös históriától.

– Arra mentek – mutatott a levegőbe a kislány olyan bizonytalanul, hogy lehetett az észak, dél, kelet vagy nyugat.

Néhány férfi lóhátra pattant, és végigpásztázták a kékes északot, az aranyos délt, a vörösés keletet és a ködös nyugatot. Senki. Semmi. Ahogy Jerikó is mondta.

Egész nap és egész éjjel kutattak, és nagyon fáradtan jöttek vissza. Ezért Rufának le kellett ölnie és meg kellett sütnie egy bárányt; Jerikónak pedig ki kellett bontania egy tömlő bort, hogy csillapítsák az emberek éhségét és szomjúságát. És csak annyit mondtak:

– Sehol senki sem látott cigányokat.

A hölgyek igazán boldogok voltak. Elkezdtek ruhákat és kis cipőket készíteni a gyerekeknek. Frissen fűrésztve még szebbnek és egészségesebbnek látták. A fiúcska huzigálta a hajukat, bedugta az ujját az orrukba, és valami olyasmit mondott, hogy:

– Grrrrfffsszzz.

Etelvina kisasszony egész nap egy sort sem írt a rómaiakról; Leocadia kisasszony nem sütött semmit, egyetlen billentyűt sem nyomott le a zongorán, és egyetlen romantikus történetet sem olvasott el a sorozatból, amelyre előfizetett, és amelynek fejezetei oly könnyen megríkatták; Manuelita kisasszony pedig legalább négyszer elrontotta a számolást, és körbe sem járta lóháton a birtokot.

Este, lefekvés előtt Etel kisasszony megcsókolta a gyereket, és azt mondta:

– Kedvelem, mert olyan okos.

Leocadia kisasszony megcsókolta, és azt mondta:

– Kedvelem, mert olyan szép.

Manuelita kisasszony megcsókolta, és azt mondta:

– Kedvelem, mert olyan erős.

Miután már bizonyos óránként megetették, és bizonyos óránként tisztába tették, a baba békésen aludt, és az első éjszaka megrázkódtatásai többé nem ismétlődtek meg.

A következő napokban is folytatták a keresést, de egyre kisebb lelkesedéssel. Így hát a kisasszonyok összeültek, és a következőre jutottak:

– Örökbe fogadjuk a gyereket.

Ismét felöltötték a vasárnapi ruhájukat, befogták Martinát a csézába, Jerikót és Juanát pedig ma-

gukkal vitték tanúnak. Rufa zsörtölődött ugyan, de nem lehetett őrizetlenül hagyni a házat, és hát valakinek az ételt is el kellett készítenie.

Az utolsó pillanatban Rosalía, a polgármester kislánya, aki egy nyírfa mögé bújt, felugrott melléjük a kocsira, hogy elkísérje őket.

Útközben azt mondták:

– Választanunk kell neki egy szép nevet.

– Miután nincs gyerekünk, ő lesz az örökösünk.

– Kiváló nevelésben részesítjük majd.

Mindhárman elérzékenyült tekintettel néztek a kisfiúra, aki grimaszolt, a szemét forgatta, nézte az egészen alacsonyan repülő fecskéket, és néha felkurjantott.

– Kiváló történész lesz belőle – szólt Etelvina.

– Elegáns lesz és jóképű, akár egy herceg – mondta Leocadia.

– Csupa sületlenség! Remek gazda lesz, és szépen vezeti majd a birtokot, akár Nagypapa, Apa és én. Mi másért is tartanánk meg, nem igaz? Ostobák vagytok.

A másik kettő hallgatott, de tovább ringatták magukat az illúzióikban.

– Marcus Aurelius lesz a neve – jelentette ki Etelvina hirtelen diadalmas tekintettel.